

Turbe Ibrahim-bega Gazibegovića, istaknutog vojskovođe u pokretu Husein-kapetana Gradaščevića

Polazna osnova za uzradu idejnog rješenja i projekta spomen-obilježja (turbeta) u Gornjoj Orahovici

OMER HAMZIĆ, MUNIBA ČIČKUŠIĆ,
RUSMIR DJEDOVIĆ
.....

U NAŠIM GREBLJIMA i mezaristanima još uvijek se mogu naći nišani koji nas podsjećaju na poznatije ličnosti iz okruženja, iz bliske i dalje prošlosti našeg kraja. Nažalost, malo se čini na njihovom otkrivanju, revitalizaciji, identifikovanju. Još uvijek je to u domenu ličnog entuzijazma ili zainteresiranosti pojedinaca.

Na postojanje dva mezara dvojice Gazibegovića u mjesnom greblju Mehtefište u Gornjoj Orahovici – Ibrahim-bega i Sulejman-bega – dvije značajne ličnosti, gračaničkog kraja, skrenuta je pažnja tek prije nekoliko godina, ali se ni do današnjeg dana nije ništa poduzelo da se ti mezarluci identifikuju, da se likovi rahmetlija bolje opišu i rasvijetle, da se očuvani nišani stručno revitaliziraju i zaštite, te da se uredi skroman spomenički kompleks na tom lokalitetu, koji će nas podsjećati na te znamenite likove našeg užeg zavičaja, gdje će se mladima prenositi detalji iz naše prošlosti i tradicije, gdje će slučajni prolaznici svratiti,

proučiti fatihu...

Posebnu pažnju zaslužuju inicijative da se mezar Ibrahim-bega Gazibegovića uredi i dostojno obilježi, adekvatnim spomen-obilježjem ili turbetom. Time bi se na najbolji način obilježila 175-ta godišnjica Pokreta za autonomiju Bosne i Hercegovine Husein-kapetana Gradaščevića i 160-ta godišnjica smrti Ibrahim-bega Gazibegovića, znamenitog Gračanlije i istaknutog vojskovođe u tom Pokretu. Kako se neposredno uz mezar Ibrahim-bega Gazibegovića, nalazi i mezar Sulejman-bega Gazibegovića, graditelja prve džamije i istaknutog vakifa u Gornjoj Orahovici, idejnim i projektnim rješenjem spomeničkog ansambla bit će potrebno riješiti pitanje obilježavanja i tog mezara ili u okviru jedinstvenog rješenja ili odvojeno jedno od drugog.

U ovom elaboratu daje se historijski kontekst spomenute dvije ličnosti, a posebno Ibrahim-bega Gazibegovića kao istaknutog vojnog zapovjednika i bliskog saradnika Husein-kapetana Gradaščevića, zatim kratak opis starog greblja Mehtefište, situacioni plan sa osnovnim idejnim rješenjima budu-

čeg spomeničkog ansambla, odnosno turbeta, te glavni pravci aktivnosti na izgradnji spomen-obilježja, odnosno turbeta na tom lokalitetu.

HISTORIJSKI KONTEKST

Ibrahim-beg Gazibegović, istaknuti vojni rukovodilac u Pokretu za autonomiju Husein-kapetana Gradaševića

Elitne konjičko-artiljerijske jedinice u pokretu Husein-kapetana Gradaševića popunjavale su se ljudstvom i opremale u Gračanici i Gradačcu, dok su se buljuci (čete) okupljali (ustrojavali) na teritorijalnom principu, po većim mjestima sa šireg prostora Posavine (gračanički i jednim dijelom tuzlanski kadiluk), na kojem su se nalazili veći zemljišni kompleksi porodice Gradaševića.

Jedinice iz Gračanice i Gradačca činile su, dakle, najvažniji, udarni dio vojne grupacije oko Husein-kapetana Gradaševića. Te su dvije jedinice i bile sastavljene, uglavnom, od stalnih vojnika iz Gračanice (kao sjedišta kadiluka) i tvrđave Gradačac (kao sjedišta kapetanije). Uz to, bile su pojačane mjesnim stražama i dobrovoljcima iz jednog i drugog grada.

Poznato je da su veze svih kapetana iz porodice Gradaševića sa Gračanicom, pa i Husein-begove bile utemeljene, ne samo iz administrativnih razloga (Gračanica je ostala sjedište kadiluka, a Gradačac kapetanije, već i iz ekonomskih, rodbinskih itd. Stoga nije ni čudo što su Gradaševići u Gračanici imali vrlo jaku podršku i veliki broj sljedbenika i pristalica. Među njima najznačajniji su bili Hadži Mustafa-aga Gračanica i Ibrahim-beg Gazibegović. Bili su na čelu dvije elitne konjičko-topničke jedinice s područja Gračanice, koje su učestvovala u čuvenom pohodu Husein-kapetana Gradaševića na Kosovo. Obojica su skoro do kraja ostali vjerni Husein-kapetanu.

Postoje dokazi da su Gazibegovići bili u rodbinskim vezama sa Gradaševićima i Fi-

Nišani na mezarima Ibrahim-bega i Sulejman-bega Gazibegovića u greblju Mehtefište

dahićima.¹ Prema predanju, koje se čuva u porodici Gazibegovića, Ibrahim-begov brat Smail-beg je bio blizak prijatelj Husein-kapetana Gradaševića i uživao njegovo veliko povjerenje.² U vojnim pohodima Ibrahim-beg je predvodio svoje Orahovičane i ljude iz još nekoliko susjednih sela s područja gračaničkog kadiluka. Sa sobom je, izgleda, vodio

¹ Rizo Muderizović, Biografija Mule Mestvice i korespondencija Murad-kapetana Gradaševića iz 1818. – 1819. godine, Pismo Alibegu Fidahiću o atmadžama i tapijama, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, XLIV, br. 2, Sarajevo 1932., 69 – 84 u: Sadik Šehić, Sumbuluški zapisi Mula Vrcanije, Tuzla 1998., 24

² Rusmir Djedović je u austrijskim gruntovnim knjigama iz 1891. godine utvrdio da je u Orahovici živio Muharem Džaferbegović - Gazibegović, sin umrlog Džafer-bega i unuk Ibrahim-begov. Muharem se spominje sve do 1901. godine kada njegovu kuću kupuje porodica Mujića. Žena Muharemove zvala se Hamša Zahirović, njena sestra Hasiba bila je udata za Ibrahima Tankonogića iz Gračanice.

Situacija postojećeg stanja na terenu (karta 1)

i sina Džafer-bega (kao dijete). Nakon poraza Husein-kapetana, u junu 1832. godine, on je, zajedno sa sinom Džaferom, prebjegao preko Save u Slavoniju. Obojica se nalaze na spisku od 69 osoba koje su zajedno sa Husein-kapetanom Gradaševićem, 14. oktobra 1832. godine, iz Zemuna prešle u Beograd.¹ Po tome se može zaključiti da je Ibrahim-beg bio u krugu najbližih saradnika Husein-kapetana Gradaševića i ostao mu vjeran do konačnog sloma.

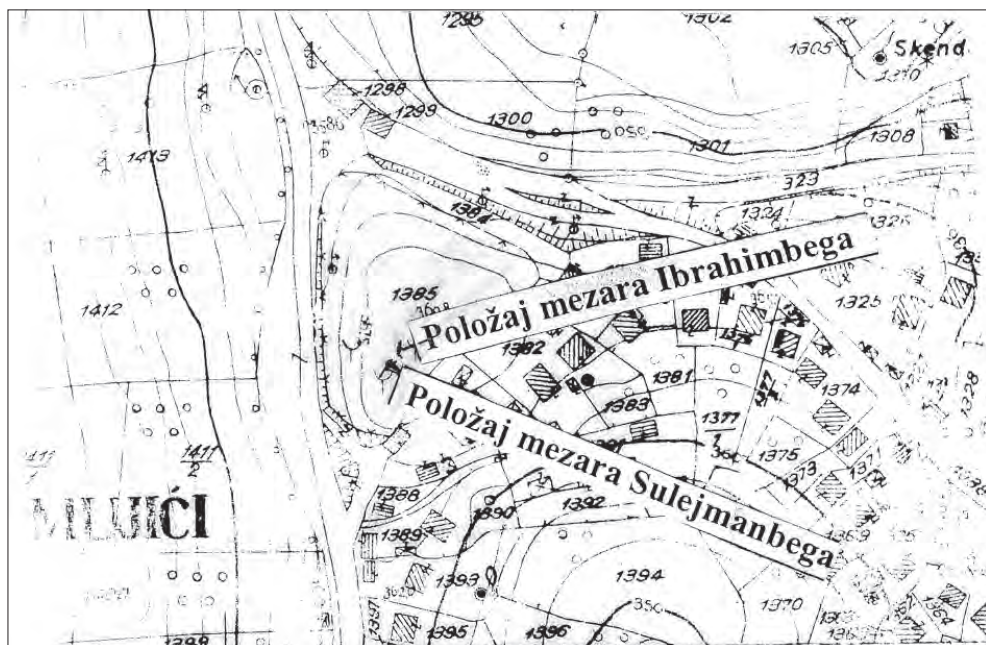
Zajedno sa ostalim amnestiranim izbjeglicama, Ibrahim-beg i njegov sin Džafer prešli su iz Beograda u Bosnu, a njihov vođa pod pratnjom nastavio put za Carigrad. Nije poznato kada se vratio i kako je dočekan u svojoj rodnoj Orahovici. Umro je 1846. godine i ukopan u mjesnom groblju "Mehtefište" u

Gornjoj Orahovici.² Na njegovom mezarju i danas stoji uzglavni nišan od kamena na kojem je uklesan sljedeći tarih: "Umrli Ibrahim Gazibegović, sin Osmana, preselio na Ahiret 1262. hidžretske godine" (prevod: Adnan Karić, Orijentalni institut Sarajevo).³

² Hasan Gazibegović, *Familija Gazibegović u prostoru i vremenu*, Gračanica 2004., 40, 41

³ Krajem 2004. godine, načelnik općine Gračanica Nusret Helić pokrenuo je inicijativu da se mezar Ibrahim-bega Gazibegovića uredi i dostojno obilježi, adekvatnim spomen-obilježjem ili turbetom. Inicijativa je naišla na široku podršku mnogih građana iz Gračanice i iz ostalih dijelova te općine, pa se može očekivati da će u toku 2006. godine biti i realizovana. Time će biti na najbolji način obilježena 175-ta godišnjica Pokreta za autonomiju Bosne i Hercegovine Husein-kapetana Gradaševića i 160-ta godišnjica smrti Ibrahim-bega Gazibegovića, znamenitog Gračanlije i istaknutog vojskovođe u tom Pokretu.

¹ Galib Šljivo, *nav. djelo*, 165-166

Izvod iz katastarskog plana (R=1:2500)

Sulejman-beg Gazibegović, graditelj prve džamije u Oraševici, istaknuti vakif

Sulejman-beg Gazibegović, sin Mehmed-bega, drugo je značajno ime iz familije Gazibegovića. Bio je vjerovatno nešto mlađi od Ibrahim-bega, raspolažao je solidnim imanjem i uživao zapažen ugled u svom selu. Kako nije imao potomaka, želio je za života učiniti neki hajr ili dobro djelo za svoje selo i za svoje džematlije. Kako u selu nije bilo džamije, odlučio je da na svom imanju sagradi džamiju i trajno obezbijedi njeno održavanje i službu imama u njoj. Uvakufio je oko 30 dunuma zemlje ili 1/3 svog imanja: kuća sa dvorištem, šljivik i pašnjak kod džamije, šljivik Gornja bašča, šljivik Lipovac, oranica Lipovac i greblje.¹

Džamija je građena ćerpicima od suhe gline, imala je drvenu munar, koja je "rađena iz unutrašnjosti džamije, a ne sa vanjske strane". Gradnja džamije, koja će, kasnije, ponijeti ime svoga graditelja i vakifa završena je 1847. godine. Tarih isписan na ovoj džamiji

glasi: "Utemeljitelj ove dobrote i ljepote, džamije časne, Gazibegović Sulejman-beg, 1263. hidžretske godine". Džamija je, koliko se zna, prvi puta obnovljena 1937. godine, bila je nešto većih dimenzija, građena od pune opeke, ponovo je obnovljena 1951. godine. Na njoj je isписan tarih sljedeće sadržine: "Ovu časnu džamiju su izgradili stanovnici ovog sela u ime Uzvišenog Allaha hidžretske 1356. godine." Uz ovaj tarih, na insistiranje džematlija, ostavljen je i tarih džamije iz 1847. godine. Na temeljima te obnovljene džamije Oraševičani su 1971. godine izgradili mnogo veću, tvrdo zidanu džamiju, sa kamenom munarom. Iznad ulaznih vrata, uz tarih koji podsjeća na gradnju džamije 1971., sačuvan je i tarih džamije iz 1847. godine, dok se s druge strane ulaznih vrata nalazi i tarih iz 1937. godine.

Sulejman-beg Gazibegović je umro 1858. godine, jedanaest godina nakon gradnje džamije, u svom selu. Ukopan je u mjesno groblje Mehtešite, pored mezara svog starijeg slavnog rodaka Ibrahim.bega. Ta dva mezara danas se nalaze jedan do drugog. Na uzglavnom nišanu od kamena uklesan je tarih na arapskom jeziku, koji u prevodu glasi "Umrli,

¹ Vakuf je upisan 1891. godine u ZK uložak br. Gruntovne knjige 255 kod Općinskog suda u Gračanici Hasan Gazibegović, *Familija Gazibegović u prostoru i vremenu*, Gračanica 2004., 40, 41

kome je ukazana milost i oprost, Sulejman-beg, sin Mehmeda, Gazibegović, Njegovoj duši fatiha, 1274. hidžretske godine.”

O STAROM GREBLJU MEHTEFIŠTE

Greblje Mehtefište, kako ga stanovništvo po tradiciji naziva, jedno je od najstarijih muslimanskih greblja u Gornjoj Orahovici. Nalazi se sa sjeverne strane središnjeg i najgušće naseljenog dijela sela, kojeg čine mahale Mujići i Gazibegovići. U greblju ima dosta starijih, ali i novijih nišana. Aktivno je i danas. U njega se uglavnom kopaju članovi starih i najbrojnijih orahovičkih familija - Gazibegovići i Mujići.

Gornja Orahovica je naseljena od najstarijih vremena, o čemu svjedoče otkriveni arheološki lokaliteti iz prahistorije (paleolit i bronzano doba) i rimskog perioda. U srednjem vijeku je značajno naselje koje se nalazi u župi Sokol, oblasti Usora.

O mogućoj srednjovjekovnoj starosti tradicije ukopavanja stanovništva na ovom lokalitetu upućuju obližnji toponimi i topografski položaj greblja. U neposrednoj blizini su zemljišta koja se odavnina nazivaju *Đurđuša* i *Skejna ravan*, čiji su nazivi vjerovatno srednjovjekovne starosti. Topografski položaj greblja je na izrazitom brežuljku, pored raskršća starih puteva. Takav položaj su obično zauzimala srednjovjekovne nekropole, na čijim lokalitetima je u kasnijem periodu vrlo često uspostavljano muslimansko greblje

Greblje Mehtefište je sigurno postojalo u starijem turskom periodu. O tome svjedoči veliki broj starinskih nišana, među kojima su najstariji datirani s početka 18. stoljeća. Krajem turske uprave pripalo je vakufu Sulejman-begove džamije u Gornjoj Orahovici. Krajem 19. stoljeća ima površinu od 4 dunuma i 800 m². Austrougarski katastarski planovi iz 1883. - 1885. godine i gruntovne knjige ovo greblje vode kao katastarsku česticu (k.č.) pod rednim brojem 381 i u statusu mirie. Novi katastarski premjer iz 1970. godine greblje vodi pod brojem 1385. Povr. nešto manja??, prošireni putevi i parcele sa jugoist.???

Greblje od starina ima oblik ovalnog trokuta, čije stanice sa zapada i sjeveroistoka stvaraju putevi, a sa jugoistoka privatne parcele familije Mujić. Sredinom 19. stoljeća, dakle, krajem turske uprave, tu su se nalazile tri kuće sa okućnicama, čiji su vlasnici: Husein, Alija i Hasan Mujić. Krajem 19. stoljeća, za vrijeme austrougarske uprave, vlasnici kuća su: Sulejman, sin umrlog Huseina Mujića, Osman, sin Alije Mujića i Adem, sin umrlog Hasana Mujića.

Naziv Mehtefište greblje je dobilo po starom seoskom mehtefu, na tom lokalitetu, koji je ostao u narodnom pamćenju, ali se o njemu ne znaju nikakvi bliži detalji. Mehtef u Gornjoj Orahovici, krajem 19. stoljeća, nalazio se blizu džamije, između mahala Gazibegovići i Mujići.

Najstariji nišani grupisani su na južnom dijelu platoa brežuljka na kome se nalazi greblje. Zapravo, tu se nalazi jedna gusto zbijena grupa lipa (*tilia*) od ukupno 23 stabla. Najveća stabla lipa imaju obim oko 1,5 m, a najmanja oko 0,5 m. Na ovom mjestu je plato jednom strminom izdignut za desetak m u odnosu na regionalni asfaltni put Donja Orahovica-Srebrenik, koji prolazi zapadnom stranom greblja Mehtefište.

Čini se da su upravo ta stabla sačuvala od propadanja vrlo stare i vrijedne nišane, prije svega istaknutih članova familije Gazibegović. Poznato je da lokalno stanovništvo po tradiciji drvo lipu jako poštuje i čuva.

Gotovo u središtu, između stabala lipa nalaze se dva stara uzglavna nišana. Radi se o nišanima na mezarovima Ibrahim-bega i Sulejman-bega Gazibegovića. Navedeni mezarovi su pravca sjeverozapad – sjever — jugoistok-jug i nešto su smaknuti (za oko 1,5 m).

Situacioni plan i osnovni elementi za izradu idejnog rješenja spomen-obilježja (turbe) prikazani su na kartama priloženim uz tekst

PRAVCI AKTIVNOSTI

1. Uraditi Polaznu osnovu za uzradu idejnog rješenja i projekta spomen-obilježja “Turbe Ibrahim-bega Gazibegovića, komandanta u vojsci Husein-kapetana Gradašćevi-

ća” u G. Orahovici (radna grupa u sastavu: O. Hamzić, M. Čičkušić, R. Djedović)

2. Imenovati Organizacioni odbor za izgradnju spomen-obilježja “Turbe Ibrahim-bega Gazibegovića, komandanta u vojsci Husein-kapetana Gradašćevića” u G. Orahovici (Općinski načelnik N. Helić)

3. Usvojiti Polaznu osnovu... (Organizacioni odbor)

4. Usvojiti Idejno rješenje spomen-obilježja “Turbe Ibrahim-bega Gazibegovića, komandanta u vojsci Husein-kapetana Gradašćevića” u G. Orahovici (Organizacioni odbor),

5. Naručiti projekat spomen-obilježja (Organizacioni odbor),

6. Usvojiti projekat i sačiniti konstrukciju finansiranja (Organizacioni odbor)

7. Odabrati najpovoljnijeg izvođača i sklopiti odgovarajuće ugovore, nadzor itd (Organizacioni odbor),

8. Sačiniti i usvojiti program otvaranja spomeničkog kompleksa i turbeta (Organizacioni odbor)

9. Svečano otvaranje spomeničkog kompleksa (Organizacioni odbor)

LITERATURA

- Galib Šljivo, Gračanica u vrijeme nemira u Zvoničkom sandžaku, *Gračanički glasnik* br. 10, Gračanica 2000., 33
- Hamdija Kreševljaković, Kapetanije u Bosni i Hercegovini. *Izabrana djela VI*, Sarajevo 1991., 29
- Dvije vakufname Gradašćevića, preveo i priredio Alija Bejtić, *Gračanički glasnik*, br. 2, Gračanica 1996., str. 29-30. (Original vakufname Osman-kapetana Gradašćevića čuva se u Vakufskoj direkciji).
- Edin Šaković, Značaj vakufa u razvoju

gračaničke čaršije, *Gračanički glasnik* br. 17, Gračanica 2004., 74 – 76

- Rusmir Djedović, O učešću Gračanlija u pokretu Husein-kapetana Gradašćevića. *Gračanički glasnik* br. 3, Gračanica 1997., 15 (prema napomeni Rasmira Djedovića, ove podatke daje Chaumette des Fossees u djelu “Voyage en Bosnie”, Paris 1816. godine)
- Rizo Muderizović, Biografija Mule Meštvice i korespondencija Murad-kapetana Gradašćevića iz 1818. – 1819. godine, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, XLIV, br. 2, Sarajevo 1932., 69 – 84 u: Sadić Šehić, *Sumbuluški zapisi Mula Vrcanije*, Tuzla 1998., 37
- Galib Šljivo, *Bosna i Hercegovina 1827. – 1849.*, Banja Luka 1988., 124
- Ahmed S. Aličić, *Pokret za autonomiju Bosne, od 1831. do 1832. godine*, Sarajevo 1996., 201
- Husnija Kamberović, *Husein-kapetan Gradašćević (1802. – 1834.)*, biografija, Građačac 2002, 47
- Gazi Husrevbegova biblioteka br. 2840; stari br. 2701; (nažalost, dokumentu nedostaje prva stranica, ali je vidljivo da ga je potpisao neki Hadži Mujaga iz Gračanice kao spisak o “ukonačivanju” vojske Husein-kapetanove u Zvorniku.)
- Hasan Gazibegović, *Familija Gazibegović u prostoru i vremenu*, Gračanica 2004., 40, 41

NAPOMENA: ORGANIZACIONI ODBOR OD 15 ČLANOVA NA ČIJEM JE ČELU NAČELNIK OPĆINE GRAČANICA NUSRET HELIĆ, NA SVOJOJ PRVOJ, KONSTITUIRAJUĆOJ SJEDNICI, ODRŽANOJ 8. 9. 2006. GODINE PRIHVATIO JE OVAJ MATERIJAL I UTVRADIO PRAVCE DALJE AKTIVNOSTI NA IZGRADNJI OVOG SPOMEN OBILJEŽJA.